వి లు వ లు

చిన్నతనంలో తనకు తానే యజమాని అయి చదువు చెప్పించే దాత లేక తాను పడిన అవస్థ నారాయణరావుగారి మనస్సుకి బాగా నాటుకు పోయింది. అంత చదువుకోవాలని సరదాగా ఉండి కూడా తానీ ప్లీడరు గుమాస్తా పనిలో ప్రవేశించవలసి వచ్చింది. ఇందులో అయినా ఆ భగవంతుడు చల్లగా చూడబట్టి ఒకరిని దేహీ అని యాచించవలసిన అవసరం లేకుండా గడిచిపోతూంది. కాని, తన కొడుకులకు మాత్రం తనకు పట్టిన దైన్యం పట్ట కుండా చూడాలి. ఊరికే తెలివితేటలున్నాయంటే ఏం లాభం ? అందరూ తననించే ప్లీడరుగారికి ఈ మాత్రం ప్రాక్టీసు వచ్చిందనీ, తాను లేకపోతే ఆయన ఎందుకూ కొరగాడనీ అంటే ఏం లాభం ? ఆయన ప్లీడరు, తను గుమాస్తా, ప్రతి మాటకీ చిత్తం చిత్తం అంటూ ఆయన ఇచ్చిన జీతం పుచ్చుకోవలసిన వాడు. పై రాబడి ఉంటేనేం, దానిసంగతి వేరు.

ఏమయినా సరే తన కొడుకులకు విద్యాలోపంవల్ల జీవితంలో లోటు రానీయకూడదు. తరువాత వాళ్ళ అదృష్టం. తన తల తాకట్టుపెట్టి అయినాసరే పెద్దవాళ్ళిద్దర్నీ అయినా బి. యల్. చదివించాలి. కాక బి. ఏ. ప్యాసయాక వాళ్ళు వేరే చదువు చదువుకుంటామన్నా తను అడ్డు చెప్పడు. తను అనుభ వించిన దైన్యం వాళ్ళనుభవించకుండా చెయ్యడం, అంతవరకే తన కర్తవ్యం, తరువాత వాళ్ళ ఇష్టం, అదృష్టం. వీళ్ళిద్దరికీ చదువులు చెప్పిస్తే, తరువాత ఆడ పిల్లల పెళ్ళి ఎలాగో తన చేతులమీద చేసేలేకపోడు. ఆ తరువాత చిన్నవాళ్ళిద్దరి చదువు వేళకి పెద్దవాళ్ళిద్దరూ చెయ్యందుకోపోరు.

ఇన్ని ఆలోచనలూ స్పష్టంగా మెరుస్తూనే ఉన్నాయి. వెంకట్రావునీ సుబ్బారావునీ స్కూల్లో వేసేటప్పుడు నారాయణరావుగారి మెదడులో. ఇద్దరూ చదువులో తెలివితేటలయినవాళ్ళే అనిపించుకో గలిగారా ఎందు కయినా మంచిదని ప్రయివేటు ట్యూషను కూడా పెట్టాడు. పుస్తకాలకీ ఏలోటూ రానిచ్చేవాడు కాడు.

కాని మూడవ ఫారంలో సుబ్బారావు తప్పిపోయాడు. అంతవరకూ నారాయణరావుగారికి కొడుకులు బాగా-అంటే స్కూలులో వేసిన మొట్ట మొదట రోజుల్లో చదువుకుంటున్నట్టే లెక్క. కారణాలు చర్చించాక స్కూలుకి సరిగా రావడంలేదనీ, వచ్చినా రౌడీ జట్టుతో కలిసి పెంకితనం చేస్తున్నాడనీ, లెక్కలు మాష్టరుగారిని ఏవో పేర్లుపెట్టి ఉడికించే జట్టులో ప్రథముడనీ తక్కిన పేపర్లలో ప్యాసయినా ఆయన పేపర్లో సున్నా వచ్చి నందువల్లనే పరీక్షలో పోయిందనీ తేలింది.

అదివరకు నారాయణరావుగారు కొడుకులమీద ఎప్పుడూ చెయ్యి చేసుకున్నవాడు కాదు. ఎప్పుడయినా వాళ్ళు బాగా చదువుకోలేదని తోచినా చదువుకోకపోతే ఎందుకూ పనికిరాకుండా పోతారనీ' పశువుల్ని కాచుకో వలసి వస్తుందనీ' కాఫీ క్లబ్బులలో నౌకర్లుగా ప్రవేశించవలసి వస్తుందనీ ఏమేమో చెప్పేవాడు మాత్రమే. ఇప్పుడు మట్టుకు ఏదో చదువుకుంటున్నా ఇకముందు చెడిపోకుండా ఉండటానికి పనికిరావాలని అయన ఈ ఉపదేశం. కాని' ఒక్కమారుగా తన కొడుకు పరీక్ష తప్పిపోయేవరకూ' అందులోనూ ఇద్దరిలోకీ వీడే తెలివయినవాడని మొదట మాష్టర్లనేవారు. తను గమనించుకో లేకపోయాడు. ఏమయినా వెధవకి తానేం తక్కువ చేశాడనీ ? తెలివితేటలు లేక పరీక్ష పోయిందంటే కొంత. చెడుసావాసాలా ? మాష్టర్లని ఉడికించ డమా అనుకుంటూ వచ్చి, సరిగా వేళకి ఇంట్లోనేవున్న సుబ్బారావుని తానీ వరకు ఊహించనయినా లేనంతగా కొట్టేశాడు'

అంతకు గంట క్రితమే పరీక్షా ఫలితాలు తెలిసి, అమ్మచేత మెత్త మెత్తగా చీవాట్లుతిని' తనను తాను బాగుచేసుకునే విధానాలను గురించి సుబ్బారావు మనఃపూర్వకంగా సంకల్పించుకుంటున్న సమయమిది. అటు వంటి సమయంలో ఈ శిక్షపడడంతో దేశం ఇంతేకదా ? ఇంకా కొట్టనీ. నేను చదవనే చదవను అన్న ఒకరకం అలక్ష్యం పొడచూపింది సుబ్బారావులో.

మర్నాటి ఉదయం తొలినాటి దెబ్బలు మరిచిపోయి. మళ్ళీ అన్నయ్య లాగా బుద్ధిమంతుడు కావాలనుకుంటున్న సమయంలో ఇంకొక దెబ్బతగిలింది సుబ్బారావుకి. అన్నయ్య వెంకట్రావుని ఒక్కణ్నే తీసుకొని వెళ్ళి వాడికి నచ్చిన చొక్కా, నిక్కరు కొన్నారు నాన్న. పోనీ వాడు తెలివయినవాడు తానెందుకూ పనికిరానివాడు.

తరువాత కొన్నాళ్లకి బాగా మొండి తేరిపోయాడు సుబ్బారావు. అట్టి కొట్టి నారాయణరావుగారికి కూడా విసుగెత్తిపోయింది.

సుబ్బారావు కొన్నాళ్ళు బాగా కసరత్తు చేసి, ఒక తాలింఖానా ఏర్పాటు చేశాడు. ఆ ఊరు ఒక చిన్న సర్కసువాళ్ళు వస్తే, వాళ్ళను తన బలప్రదర్శనంతో హడలు కొట్టించి వాళ్ళలో ఉపనాయకుడుగా చేరి, ఒక సంవత్సరం తిరిగాడు. మొత్తం సంఘంలో చీలికలు వచ్చి సర్కసు కంపెనీ అంతరించిపోయింది. కాక మొట్టమొదట ప్రవేశించినప్పటికి ఉత్సాహంలేదు సుబ్బారావుకి. ఎలా తగలబడితే అలా తగలబడనీ అని ఊరుకుని, అంతా ఎవరిదారి వాళ్ళు చూసుకున్నాక తనూ బయలుదేరి వచ్చేవాడు రెండు పెద్ద జాతి కుక్కలను వెంటపెట్టుకుని. కొద్ది రోజులు ఇంటిదగ్గిర ఉంటూ ఉండేవాడు. తరువాత ఎక్కడికో వెళ్ళిపోతూ ఉండేవాడు. ఇంటికి తిరిగివచ్చినప్పుడల్లా, తమ్ములకీ చెల్లెళ్ళకీ ఏవేవో బట్టలూ ఆటవస్తువులూ తెస్తూ ఉండేవాడు. తల్లికి కూడా ఏ యాభైయో చేతిలో పెడుతూ ఉండేవాడు. అతను ఏమి చేస్తున్నాడో, ఎలా డబ్బు తెస్తున్నాడో ఎవరికీ తెలియదు. కొన్నాళ్ళు ఒక జనపనార వర్తకుడితో తిరిగేవాడు. కొన్నాళ్ళు ఒక వేరుశనగకాయల వ్యాపారస్తుడితో కలిసి మెలిసి ఉండేవాడు. వాళ్ళ తరపున దేశంలోని అన్ని ముఖ్యపట్టణాలూ తిరిగి వస్తూండేవాడు.

తండ్రికూడా ముఖాముఖిని అనకపోయినా కొడుకుని చూస్తే ఒక విధంగా సంతోషంగానే ఉండేది. "పాపం, పోనీ చదువుకోక పోతేనేం, వాడి బ్రతుకు వాడు బ్రతుకుతున్నాడు" అని ఒక విధమయిన జాలితో కూడిన తృప్తివంటిది కలుగుతూ ఉండేది సుబ్బారావు గురించి. కాని వెంకటరావుని తల్చుకున్నప్పుడల్లా, అతనికి ఎవరెస్టు శిఖరాన్ని ఎక్కుతున్న యాత్రికుడికి ఒక్కొక్క వంద అడుగులు మీదికి వెళ్ళి ఇంతేకదా అని చూసుకొంటున్నట్టుండేది. లక్షణంగా బి. యే. పాసయేడు. పాపం, అహర్నిశలు శరీరారోగ్యం పాడయినా లెక్కచెయ్యకుండా చదివేడు. ఇక ఈ రెండేళ్ళూ బి. యల్. అంటూ అయిపోతే!

అవతల వెంకట్రావు బి. యల్. లో ప్రవేశించడ మేమిటి, ఇవతల నారాయణరావుగారి ప్లీడరుగారు పోవడ మేమిటి. అదివరకల్లా నువ్వింతవాడివి, అంతవాడివి అన్న ప్లీడర్లెవ్వరూ చేరనివ్వలేదు నారాయణరావుగారిని. ఎవడ్నో ఒక అసమర్థుణ్ణి పట్టుకొని ప్రాకులాడవలసి వచ్చింది.

ఇంకేంత, వాడు ప్రాక్టీసు పెట్టడానికి ఇవి రెండూ, ఎప్రెంటిస్ కోర్సు ఒక సంవత్సరం మూడు సంవత్సరాలే కదా అని పించింది ఒక మారు. కాని, ఈ మూడు సంవత్సరాలే గడవడ మెలాగు? ఇవతల దిన కృత్యం గడుస్తూ అవతల వాడు చదువుకి డబ్బు పంపాలి. ఈనగాచి నక్కలపాలు చేస్తున్నట్టు ఇంతకాలం చేసి చివరకి వాడి చదువు ఆపుచేయించేస్తాడా? ఊహూ, ఎలాగోలాగు జరిగి తీరవలసిందే.

తన సంపాదన తన నల్లమందుకీ, చుట్టలకీ, కాఫీకి చాలకుండా ఉంది. అప్పుడు బాగా రెండుచేతులా డబ్బు వచ్చేరోజుల్లో అంటే వీటికింద ఎంత ఖర్చవుతున్నదీ తెలిసేదికాదు. పాపం ఏ ఉద్యోగం లేకుండా ఇంటి ఖర్చంతా వాడే భరించుకొని వస్తూంటే ఇంకా ఏమని అడగడం?

వెంకటరావు దగ్గరనుండి డబ్బు కావాలని ఉత్తరం వచ్చినప్పుడల్లా నారాయణరావుగారికి ప్రాణగొడ్డంగా ఉండేది. స్నేహితుణ్ణి చేబదులు అడగడానికి వెళ్ళి అప్రస్తుతమయిన మాటలు కొంతసేపు ఆడి, ఎలాగో సందర్భం కల్పించుకుని అడిగినట్టుగా ఆయన భార్యతో అనేనాడు, తన అశక్తికి ఎంతో కుంగిపోతూ. ఆవిడకీ పాపం మొగమాటంగానే ఉండేది. అయినా తప్పదనుకుని ఏ భోంచేస్తున్న సమయంలోనో, సుబ్బారావుతో నెమ్మదిగా అనేది మొదట్లో కొన్నాళ్ళు ఈ పస్తుకల్లా మళ్ళీ ఇచ్చేస్తానని చెప్పు అని నారాయణరావుగారనేవారు. ఆమెకూడా మీ నాన్నకి అందవలసింది ఇంకా అందలేదట అందగానే ఇచ్చేస్తారనేది. కాని, రెండు మూడు నెలలతో తమకే మొగమాటంగాతోచి, ఫలానా ఇంత కావాలి అని అడిగి ఊరుకోవడం జరిగేది. ఒకొక్కప్పుడు 'సరే అలాగే' అని సుబ్బారావు డబ్బు ఇవ్వడను అయిదారు రోజులు ఆలస్యం అయినప్పుడు దగ్గరఉండి, తన గొప్పదనాన్ని బాగా చూపెట్టడానికి ఆలస్యం చేస్తున్నాడేమో అని నారాయణరావుగారు అపోహ పడిన సమయాలుకూడా ఉన్నాయి. ఏమయినా వాణ్ణి అడక్క తప్పదాయె. సరే ఇంకెంత మరొక్క ఆర్నెల్లుకదా. వాడు వచ్చి ప్రాక్టీసు పెట్టుకుంటే, వాడు చూసుకుంటాడు. నెలకొక అయిదు వందలయినా ఉండకపోతుందా. అన్నీ మనియార్డరు రసీదులున్నాయి లెక్కగా. ఒక్క ఏడాదిలో తీర్చేస్తాడు. ఇక ఇంటిక్రింద పెట్టినదానికేమిటి మహా పెంచి పెద్దచేసినందుకు ఆమాత్రం చెయ్యకపోతే ఎలాగ? రేపొద్దున్న వాడికి వెయ్యి రూపాయలు ప్రాక్టీసు

వస్తే మాత్రం అదంతా ఇంటిక్రింద తన తమ్ముళ్ళ చదువులకీ చెల్లెళ్ళ సారెచీరలకి పెళ్ళిళ్ళకీ ఖర్చుపెట్టాడనుకుని తృప్తిపడతాడు.

ఆ ఆశ కూడా నెరవేరలేదు నారాయణరావుగారికి. వెంకట్రావు పరీక్ష రాసి భార్య సుశీలను వెంటపెట్టుకుని దిగాడు. ఆమె ఇంటర్మీడియేటు చదువుతుండగా స్నేహం కలిసిందట. అదృష్టవశాత్తూ ఆమె స్వశాఖీయురాలే అయింది కూడా. నారాయణరావుగారికి ఒక మూడు నాలుగువేలు కట్నం రాకూడదా అని లోలోపల ఉండిన ఆశకు పెద్ద దెబ్బ తగిలింది. కాని, సర్దుకున్నాడు. ఆఁ ఒకళ్ళు ఎంత ఇస్తేమటుకు ఎన్నాళ్ళుంటుంది? పురుషుడు బుద్ధి బలంవల్ల ఆర్జించుకోవాలిగానీ అనుకున్నాడు. తాను ఆ వృత్తికి సంబంధించిన ఎంతో అనుభవం కలిగిఉండీ, కొత్తగా ప్రాక్టీసుపెట్టిన ఎందరో ఏమాత్రమూ రాబడిలేకుండా ఉండటం చూసికూడా, ఏమో తన కొడుకు ప్రాక్టీసు దేదీప్యమానంగా ఉండకూడదా అన్న ఆశను విడిచిపెట్టుకోలేక పోయాడు.

చివరికి ఎలాఅయితేనేం వెంకటరావు బల్ల కట్టాడు. తర్వాత కొద్దిరోజులకే సుబ్బారావు పెద్ద వీధిలో కిళ్ళీ సోడాషాపు తెరిచాడు. వెంకటరావు కంటె నారాయణరావుగారికి కష్టమనిపించింది. పెద్దవాడు ప్లీడరయి ఉండగా వీడు కిళ్ళీషాపు పెట్టుకోవడమా అని అదివరకు ఎలా వస్తున్నాడో ఏమిటో డబ్బు తెలియకుండా వస్తూంటే నారాయణరావుగారికి బాగానే ఉండేది. అంతేకాని, ఇలా నడివీధిలో కిళ్ళీ దుకాణం పెట్టుకోవడమా అని. కాని, చివరకు అదే ఇంటింతటికీ ఆధారభూతం కావలసి రావడంతో ఆయన నల్లమందు అలవాటు మరి కొంత తక్కువ చేసుకుని, ప్రాపంచిక విషయాలు వీలయినంత మరచిపోవాలని నిత్యం భగవద్గీతా పురాణాలు చదువుకోవడంలో పడ్డాడు.

ఎప్పుడో వారానికోమాటు తిండికి వస్తాడు. ఎక్కడ ఉంటున్నాడో ఏమిటో. ఇంటి ఖర్చంతా వాడొక్కడి తలమీదే నడుస్తో, వాడి సుఖం చూసేదెవళ్ళూ లేదు అని తల్లికి ప్రాణం కటకటలాడేది. ఆమె ఇంటికి వచ్చినప్పుడల్లా పెళ్ళి చేసుకోమని చెవి నిల్లుకట్టుకుని చెప్పగా అతను ఉండలేక అన్నాడు; 'నాకు పెళ్ళయిందమ్మా' అది వేరే ఇంట్లోవుంది. దాని పెళ్ళయింతరవాతే తిరగడం ఇష్టంలేక దుకాణం పెట్టా' అని.

ఎలాగయితేనేం తల్లి ప్రోద్బలంవల్లనూ, అవతల విశాలకున్నూ ఒంటరిగా ఉండటం అనిష్టం కావడంవల్ల తీసుకొచ్చి ఇంట్లోనే పెట్టాడు.

ఒక రెండునెల్లు పోయాక విశాల అంది భర్తతో నేనే పొరపాటు పడ్డాను. ఈ ఇంట్లో ఒక మీ అమ్మగారు తప్ప తక్కిన అంతా చిత్రమయిన మనుషులు. వాళ్లు కట్టే విలువలు వాళ్ళకే తెలియాలి. మనకి దుకాణం ఉండటం పరువు తక్కువ. ఆ మాట చెప్పుకోవడానికి సిగ్గు. కాని, దాని మీద వచ్చే డబ్బు మాత్రం కావాలి. మరొకందుకు కాదు గాని, దమ్మిడీ ఆర్జన లేకపోయినా, ఆయనకీ ఆయన భార్యకీ అంత గర్వమెందుకో? మళ్ళీ మనం ఎక్కడ అధికారం చలాయిస్తున్నామో అని అనుమానం. ఆయన ఎప్పుడో ఏదో సభలో మాట్లాడారట. ఏవో వ్యాసాలు రాశారట. ఇక వాటి గొడవ ఇంతా అంతా కాదు. ఈ జబ్బు చిన్న పిల్లలవరకూ పట్టుకుంది. ఆ వేళ నేను ఏవో పుస్తకం తియ్యబోతుంటే, అదా, అది మా ఇంగ్లీషు డ్రామా అంది. నేనూ బి. ఏ. వరకూ చదువుకున్నానని ఆవిడకేం తెలుసు? ఇటువంటి వాళ్ళను కొంతకాలం వాళ్ళ సత్తా తెలిసివచ్చేట్లు వేరే ఉండనియ్యాలి. ఏం మీరు మాత్రం సూట్లు వేసుకుని పని లేకుండా తిరగలేరా? నాకు ఒక్కొక్కప్పుడు నిజంగా చాలా చిరాకు వేస్తుంది."

మధ్యలో ఆమెను ఆపి, సుబ్బారావు "ఇంకా నువ్వు చెప్పవలసింది రాత్రికి చెప్పుదువుగానిలే. మరి నా మాట విను. వాళ్ళకి గర్వం అన్నావే అసలది నీలోనూ బోలెడుంది. కాక, వాళ్ళదది గర్వమే కాదు. చేతకానితనాన్నీ అసమర్థతనీ ఒప్పుకోలేక పడే మొగమాటం; ఏమయినా మా అన్నయ్య బాగా చదువుకున్నాడు. నీకేమయినా చికాకుగా ఉంటే మళ్ళీ వేరే పోదాం గాని, మరేం మాటలు మిగలవు. అనవసరపు కల్లోలాలు వస్తాయి" అన్నాడు.